

Але не зважаючи ні на що молодіжний рух на Херсонщині є. Він має свої особливості та проблеми, але сьогодні ситуація покращується, ми помічаємо, що все більше молодих людей висловлюють бажання брати участь у громадському житті міста та області (за попередніми опитуваннями це 58% молодих херсонців), хоча не всі знають, як саме та що конкретно вони можуть зробити. Тому, будемо сподіватися та прикладати усі свої зусилля для того, щоб молодіжний рух на Херсонщині активізовувався з кожним днем, та ми могли б самі для себе створити передумови для розквіту гармонійного та розвиненого суспільства. Потрібно зовсім небагато: з боку влади — припинити гру на сьогочасних інтересах молоді та розглядати її як рівноправного партнера, надаючи можливість максимально незалежної участі у політичному житті; з боку молоді — усвідомити, що вона будує власну державу на власний розсуд.

Література

1. Громадські об'єднання в Україні: Навч. посіб.[Текст] / За ред. В.М.Бесчастного. - Київ: Знання.- 2007.
2. Молодіжне життя [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.businessentry.com.ua/index.php5?p=22>.
3. Відбувся молодіжний форум Херсонщини [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.tnua.info/obshhestvo/6612-vidbuvsya-molodizhn>.

УДК 316.334.52

Лєшек Корпоровіч

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ЕВАЛЮАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

MODERN CONCEPTS OF EVALUATION IN THE CONTEXT OF REGIONAL DEVELOPMENT CHALLENGES

Стратегічні компоненти сучасної динаміки регіонального розвитку

Про успіх стратегій розвитку, реалізованих на рівні національних, регіональних, і навіть інституціональних програм, так само, як і у випадку глобалізаційних процесів, щораз більшою мірою свідчить уміння **поєднання** трьох, на перший погляд, окремих, але взаємопов'язаних між собою компонентів. Це вміння відіграло вирішальну роль в кожній

епосі, культурі і типі умов, які характеризують всю свідоми діяльність. Однак сьогодні в добу свідомості системного взаємопов'язання функцій, діапазону й методики діяльності різноманітних організацій це вміння набирає фундаментального значення, а його виокремлення окреслює темп і ступінь досягнення запланованої цілі.

Цими компонентами є:

- **ресурси** (матеріальні, організаційні і соціальні)
- **компетенції** (розуміючи під цим знання, якими володіють люди, а також вміння та навички)
- **процеси** (які вирішують можливості та способи використання попередніх компонентів).

Вміння поєднання зазначених компонентів завжди визначали можливості діяльності як на мікро-, так і на макро- рівнях, як уже згадувалося, в різні часи і в різних суспільних умовах. Сучасна цивілізація глобальних потоків, аналітичного погляду на економіку й методику діяльності, а також збільшення взаємодії ресурсів, компетенції і процесів робить вміння їх поєднання ключовою цінністю виникаючих **суспільств синергії**, подібно як інформаційне суспільство зробило інформацію, а суспільство науки - саму науку. Вміння поєднання ресурсів, досвіду і процесів визначає рівень реалізації як поточних, так і майбутніх потреб, визначає також рівень оптимізації дій, заданих в сучасних раціоналізованих параметрах. В цьому також полягає ефективність мобілізації соціальних, ринкових та політичних «капіталів» на регіональному рівні. Це поєднання вимагає не лише усвідомлення його ролі, але й багато інструментів підтримки, стимуляції, і навіть певної «технології». Одним з таких методів, без сумніву, є **стратегія і практика оцінювальної діяльності**, яка бере на себе таку роль, стаючи сама в собі суттєвим чинником розвитку зорієнтованих явищ синергії. Така функція евалюації виникає з факту, що вона є чимось значно більшим, ніж просто виміром параметрів ефективності й якості діяльності. Евалюація є **виваженим визначенням цінності конкретної діяльності або об'єкта на підставі прийнятої методики і критерієм, в результаті усупільненого процесу, ціллю якого є його пізнання, розуміння і розвиток.**

Евалюація стає стимулятором синергії ресурсів, компетенції і процесів за допомогою:

- **ідентифікації ресурсів** в результаті розвитку міркувань над реалізованими за допомогою зроблених дій цінностями, цілями і критеріями їх оцінки;

- **профілювання компетенції**, тобто знання, вміння і навички, необхідні для впровадження в реалізацію оцінюваної діяльності за допомогою міркувань й аналізу кожної з його фаз;

- **активізація системного процесу**, цілісно зорієнтованого аналізу передумов, умов реалізації і здійснення запланованої діяльності, включаючи в оцінювальний процес процедури його усупільнення.

Таке активізаційне розуміння евалюації є наслідком понад столітньої її історії, де цілком технократичні напрями замінювалися на ангажуючі її процедури демократизації. Саме ці напрями можуть становити не лише вузько зрозумілу тактику виміру дієвості й ефективності оцінювальної діяльності, але й ширше зрозумілу, методично організовану процедуру співвідношення цінності й цілей організованих проєктів до стратегії регіональної діяльності та до груп, які беруть в них участь, а також до процесів їх соціального втілення. Історія усупільнення оцінювальних процедур, сприйнятих як елементи стимулювання змін суспільної й організаційної свідомості, вже добре описана і в польських умовах, тому може слугувати як зразок готових взірців, ідей, і навіть способів діяльності [6].

Історія соціальної евалюації

Сам термін, як і практика оцінювальної діяльності, відомий вже віддавна, особливо в США, де він існує як інституційний спосіб, починаючи з 1930-х років та далеко виходячи за межі науки [9].

В контексті існуючої вже в Польщі оцінювальної діяльності та полемік необхідно зауважити, що природнім і незаперечним коренем самого оцінювального поняття є категорія цінності (value), котра надто часто, хоча й не дуже свідомо, замінюється й часто помиляється з такими поняттями, як наприклад: «підрахунок», «міра», чи хоча б «оцінка», не згадуючи вже про близькі до евалюації стратегії, як моніторинг і аудит, які поширюються із застосуванням західних систем керування. Евалюація, сприйнята як систематичне дослідження цінності соціальних програм і стратегій, стає не лише процедурою, але й **дискурсом, діалогом і дискусією**. Так відбувається вже в момент проєктування основних елементів, якими є не лише основний об'єкт, але й ключові питання

евалюації, її критерії, цілі, одержувачі та способи застосування [3]. Відзначення соціальної динаміки оцінювального процесу становить один з найважливіших викликів, який стоїть як перед евалюатором, так і перед користувачами евалюації. Від відповіді на цей виклик залежить її справжня сутність та характер тих загроз, які стоять перед нею. Надзвичайно легко зробити з евалюації технократичний інструмент репресивно - відчуженого суспільного контролю [13].

Так сприйнята евалюація є, звичайно, чимось іншим, ніж часто асоційований з нею, особливо в наукових середовищах, **дидактичний вимір**, на який можна посилатися, вкомпоновувати його в різні елементи проекту евалюації, але на якому все не закінчується. Рішення, яке окреслює предмет, діапазон і техніку виміру виділяється в певній фазі оцінювальних процедур і є ефектом випереджуючої її дебати, що становить елемент соціальної раціоналізації оцінювальних стратегій. По суті це не має провокувати конфлікт між спеціалістами в галузі техніки вимірювання й усупільненої процедури евалюації. Експерти в галузі вимірювання можуть брати до уваги ефекти попередніх фаз оцінювальних дебатів, які стосуються конкретних цілей цілісно сприйнятої евалюації. Ця проблема з'являється тоді, коли зацікавлення спеціалістів у галузі вимірювання і можливостей технік вимірювання претендують на встановлення оцінювальних цілей, довіряючи своїм компетенціям, самостійно визначаючи свою роль. Одночасно маємо справу з явищем порізного сприйнятої «раціональності» евалюаційного поступу, в якому інакше сприймається його «розумність», але також основні цілі і місце в цілісності вирішальних процесів. Соціальні евалюаційні функції, шанси на реальні втілення їхніх результатів, а також стимуляції авторефлексійних процесів ростуть разом зі ступенем включення зацікавлених сторін і самих оцінюваних в усупільнену фазу планування.

Евалюація не повинна також прирівнюватися до популярного, як результат поширеної інформації про TQM (Total Quality Management) в Польщі, «вимірювання якостю». Здається, що немає жодного розважливого і вагомого аргументу, який би відстояв позицію поширення використання слова «вимірювання» поза його семантичними кордонами, а отже й на ті ситуації, де ми вже нічого не вимірюємо. **Дослідження, аналіз і опис** якості може здійснюватись різними техніками, як і тими якісними техніками, які вже давно відомі в суспільних науках. Не

видається аргументованою відмова від них в часи пошуку інтегральних стратегій, які взаємодоповнюються та верифікуються, хоча в певних дослідницьких ситуаціях їх важко порівняти. Евалюація може досліджуватися різними видами методів, хоча в різній мірі й для різних цілей, перебуваючи в сфері досліджень над якістю, до яких вона не повинна опускатись [4; 7].

Варто також пам'ятати, що повністю допустимою і вагомою ціллю евалюації не повинно бути ані «вимірювання», ані «дослідження» обраного явища, вміння чи процесу. Не мусить бути ним раніше практиковане визначення продуктивності та ефективності оцінюваної програми. Евалюація не завжди проектується для того, щоб викликати раціональний та тимчасовий вплив на вирішальні процеси [14; 17]. **Розкриття та зрозуміння** оцінюваної дійсності може бути однією з цілей оцінювальної діяльності. Реалізація цієї цілі може мати великий вплив як на свідомість тих, хто приймає рішення, так і на самих учасників оцінювальної програми. Опосередковано вона може виявитись чинником, який істотно впливає на цілу серію рішень, хоча й в нелегкий спосіб для точного спостереження [7; 10].

У цьому випадку евалюатор може виконувати роль «посередника», вказуючи, «освітлюючи» або визволяючи вагоме суспільне знання, допомагаючи процесам **соціальних змін**, започатковуючи інновації або лише раціоналізуючи конкретні процедури [5]. Ця раціоналізація може охоплювати різні ступені поширення типової функції евалюації, яка сформувалася ще в 1930-ті роки і початково спрямовувалася лише на визначення відносин, можливо, детально спланованих результатів конкретної програми у відношенні до закладених в ній цілей. Так вузько сприйняті завдання евалюації, які вже існували в працях Фредеріка Тайлора [15], розбудував Ральф Тилер, постулюючи необхідність врахування ширше зрозумілих цілей оцінюваної інституції як важливого контексту в реалізації програми [11]. Набагато більш революційні зміни і майже переворот в сприйнятті функції та соціальної ролі евалюації принесла організована Черчіль коледжем в Кембріджі в грудні 1972 року конференція, де взяли участь британські, американські, шведські евалюатори, а також представники багатьох урядів та фондаций.

Найповнішим виявом переосмислення і серйозної критики з якою зустрілися традиційні моделі евалюації, як і своєрідним виявом маніфесту

є праця М. Парлетта і Д. Гамільтона «Evaluation as Illumination: A New Approach to the Study of Innovative Programmes» [11]. Автори, як і багато диспутантів, фактично відібрали багато влади в евалюаторів, одночасно надаючи значення їхній соціальній ролі, свідомості їхньої поведінки і зобов'язали їх до:

- діалогу з різними аудиторіями й учасниками оцінювального процесу;
- «висвітлення» можливості людського досвіду, який набувається в процесі програми;
- розуміння аналізу організаційних, психологічних та культурних аспектів оцінювальних діяльностей й евалюації як такої, до комунікативності й інтерактивності зі всіма сторонами й суб'єктами евалюації.

Дискусія навколо оцінювальних критеріїв відкриває дуже важливий соціальний вимір евалюації, який ігнорується технократичним підходом. З'являється істотне запитання про ціль, призначення, користувачів, форми та місце евалюації. Ці питання відкривають велику кількість позицій, різницю інтересів та відмінні перспективи її застосування. В технократичній евалюації відповіді на ці питання вирішуються у вузькому колі так званих спеціалістів з евалюації і тих, хто приймає рішення. Демократичні ж бачення евалюації підкреслює саме цей невралгічний момент *оцінювального процесу*. Саме він створює передумови для використання фази проектування евалюації для стимулювання соціального дискурсу між зацікавленими сторонами, яких є багато в кожному університеті [2].

Цей дискурс потрібно зарахувати до ефектів евалюації, який знищує широко пануючий стереотип, що визнає єдиний оцінювальний рапорт як властивий продукт оцінювальних процедур. Цей дискурс міститься в понятті *оцінювального процесу*, який починається вже з моменту планування евалюації, далі проходить через операційну фазу проектування, збирання даних, їх аналізу, через фазу писання рапорту, його поширення та врахування висновків евалюації. Кожна з цих фаз має свою соціальну динаміку, своїх «акторів» та розігрується в конкретному контексті [1; 12].

Кожна з цих фаз генерує також притаманні їй етичні проблеми. Вони є елементом широко зрозумілої оцінювальної культури й окреслюють певне

коло норм, яке має зобов'язувати всіх учасників оцінювального процесу. Їхнє дотримання становить компонент соціального підтвердження оцінювальної діяльності, а також стає приводом до багатьох непорозумінь і, навіть, конфліктів, розбіжності очікувань, відмінного бачення ролей і, як наслідок – браку успіху багатьох оцінювальних проектів. Звідси, у висновку, особливо в умовах убогої евалюаційної культури і за відсутності знання про її функції, ключове значення має домовленість про цілі, перебіг й умови реалізації евалюації. **Ця діяльність може становити дуже важливий елемент розвитку соціуму**, сконцентрованого навколо реалізованого проекту. Розв'язання цих проблем, що повинно бути свідомо ініційоване евалюаторами, не лише доповнює взаємні очікування, але й будує зобов'язуючі взаємні норми, легітимізує процедури й оцінювальну діяльність, дозволяє подолати обмежувальні уявлення про евалюацію, відкриває комунікаційні можливості всередині соціуму, організації чи інституції.

Залишається відкритим питання, котра з цих діяльностей перейде в практику в конкретному проекті чи певній ініціативі. З впевненістю можемо лише ствердити, що вони вимагають інноваційного підходу, турботи про інтереси конкретної групи людей, соціуму, організаційних структур, які реалізовуватимуться в довшій перспективі, в конкретному контексті і перед конкретними проблемами. Евалюація ініціює процеси, які можуть виявляти важливі конфлікти, дискусії й напруження, кладучи акцент на діалогічність та соціальну сконцентрованість виявлених думок, потреб та передбачень. Те, чим фактично може стати евалюація в арсеналі стратегії й технік турботи про якість, залежить не лише від неї самої, але й від способу її сприйняття й від ширшої концепції соціальних досліджень, які вкомпонують її в певне бачення стратегії розвитку регіону.

Аспекти розвитку оцінювального процесу

Активізуючи оцінювальне дослідження, якому надаємо розвиваючу функцію у відношенні до його синергетичних значень, описаних в першій частині тексту, варто вказати на наступні його елементи:

- визначення всіх зацікавлених учасників процесу;
- окреслення основних цілей евалюації в перспективі її усупільнення й вкомпонування в стратегію розвитку оцінювальної діяльності;
- спосіб комунікування та умови співпраці учасників;

- спільний план і проект оцінювальної діяльності разом зі способом їх реалізації, популяризації і моніторингу результатів здійснення;

- спосіб обміну досвідом, винесений зі взаємодії учасників процесу, який має своє значення навіть перед остаточним закінченням діяльності, що становить його проміжний і не завжди запланований ефект.

Реалізація наведених вище елементів відповідає моделі **евалюації розвитку** (Developmental Evaluation), яку опрацював М.К. Паттон у його останніх працях, написаних після 2000 року, що присвячені методології планування і впровадження евалюації, її фокусуванні на усупільненому процесі евалюації. Модель така:

- зберігає еластичність проекту у взаємодії з потребами і розвитком оцінювальної діяльності;
- відходить від лінійного способу сприйняття причинно-наслідкової залежності на користь інтеракційних залежностей;
- підтримує процеси навчання і переоцінки, відкриваючи проект і оцінювальний процес на можливі зміни в оцінювальному середовищі і в оцінювальній діяльності;
- вказує вразливість на ідентичність локальних контекстів евалюації;
- враховує динаміку внутрішніх змін оцінюваних інституцій та програм.

Описана модель розвитку евалюації повністю підтверджує можливість оцінювального дослідження в стимулюванні синергії ресурсів, компетенції і процесів, конструюючи цілісність її соціальних ефектів в стратегію вдосконалення регіональної діяльності, яка об'єднує настільки різноманітні елементи її спадщини, сучасних викликів і передбачення майбутнього. Сучасні регіони – це місце зустрічі процесів, які мають наднаціональний характер, часто навіть глобальний, з іншого боку – процесів інтенсивного розвитку та змін локальних спільнот. В добу інформаційного суспільства, потоків різного виду ресурсів, мобільності кадрів й інституційно-культурних перетворень оцінювальні дослідження не можуть залишитись на «лінійному» вивченні реєстрації односторонньо визначених ефектів діяльності. Їхній сенс розвитку полягає на активній діяльності, на стимулюванні рефлексійної свідомості, а опосередковано активізувати той потенціал, який знаходиться в ресурсах, компетенціях, процесах, а також в однаковій мірі в способах їх інтеграції, скомпонування у важливих для конкретного середовища конфігураціях.

Евалюаційний процес відкриває для його учасників не до кінця відомі і не зовсім заплановані результати, це вхід в динаміку актуалізації скерованих діяльностей, котрі відкриті на «інституціональну рефлексію» (А. Гідденс), але не закриваються в пре-категоризованих ефектах доступу. Це знищує бюрократичне уявлення про евалюацію у кожній її фазі, що становить в добу швидкого розвитку єврократії істотну її загрозу занадто швидкої редукції способу її функціонування та планування. Ці пре-фігуративні адміністративні прагнення закривають можливості розвитку оцінювального процесу, котрий в кінцевому результаті потрапляє в своє заперечення. Він стає не стільки процесом оцінювання, скільки **стигматизацією**, згідно дуже зредукованого канону. Підстави для такого застереження дає досвід, пов'язаний з евалюацією структурних фондів, які існують в Польщі.

Література

1. Aspinwall K., Simkins T., Wilkinson J.F., McAuley M.J. *Managing Evaluation in Education*. – Rout-ledge, New York, London: 1992.
2. Guba E.G., Lincoln Y.S. *Fourth Generation Evaluation*. – London: Sage Publications, 1989.
3. Haber A. *Ewaluacja ex post. Teoria I praktyka badawcza*. – Warszawa: PARP, 2007.
4. Korporowicz L. *Ewaluacja w edukacji*. – Warszawa: Oficyna Naukowa, 2007.
5. Korporowicz L. *Ewaluacja w reformie systemu edukacji // Polityka Społeczna*. – № 9. – 1998.
6. Korporowicz L. *Interakcyjne aspekty procesu ewaluacyjnego / Haber A., Szałaj M.(red.), Środowisko i warsztat ewaluacji*. – Warszawa: PARP, 2008.
7. Mizerek H. *Ewaluacja w szkole*. – Olsztyn: Wydawnictwo MG, 1997.
8. Norris N. *Understanding Educational Evaluation*. – CARE University of East England, Kogan Page, London, 1993.
9. Norris N. *Understanding Educational Evaluation*. – CARE University of East England, Kogan Page, London, 1990.
10. Owen J.M. *Program Evaluation*. – London: Sage Publications, 1999.
11. Parlett M., Hamilton D. *Evaluation as illumination: A New Approach to the Study of Innovatory Programmes*. – Centre for Research in Educational Sciences, University of Edinburgh, 1972.
12. Patton M.Q. *Qualitative Evaluation and Research Method*. – London: Sage Publications, 1990.

13. Scriven M. Evaluation Thesaurus, Sage Publications. – Newbury Park, London, New Delhi, 1991.
14. Simons H. Getting to Know Schools in a Democracy. The Politics and Process of Evaluation, The Falmer Press. – London, New York, Philadelphia, 1987.
15. Taylor F. The principles of Scientific Management. – New York: Harper and Bros, 1911.
16. Tyler R., Smith E.R. Appraising and Recording Students Progress, Harper and Row, New York, 1942.
17. Weiss C. Evaluation. – Prentice Hall, Inc., Harvard University, New Jersey, 1998.

УДК 329.18

Т. М. Дублікаш

МЕЙНСТРІМІЗАЦІЯ КРАЙНІХ ПРАВИХ В ЄВРОПІ: ЧИ Є ЗАГРОЗА?

MAINSTREAMIZATION OF FAR RIGHT IN EUROPE: IS THERE THREAT?

У статті аналізується електоральний успіх крайніх правих політичних сил на останніх парламентських виборах в країнах Європи та риторика, що використовувалася під час виборчих кампаній. Автор робить припущення, що попри залякування можливістю приходу крайніх правих у багатьох країнах Європи до влади, їхній електоральний успіх є незначним та тимчасовим. Гіпотеза досліджується за даними динаміки електоральної підтримки цих політичних сил.

Ключові слова: парламентські вибори, електоральний успіх, крайні праві.

The electoral successes of far right during last parliamentary elections in European countries as well as the rhetoric of their electoral campaigns are studied in the article. The author supposes that despite the intimidation that there is a possibility of far right coming to power in many European countries, their electoral success is insignificant and temporary. The hypothesis is researched on the database of the dynamics of electoral support of far right.

Key words: parliamentary elections, electoral success, far right.

Низка парламентських виборів у країнах Західної та Східної Європи 2010 року відродила занепокоєння щодо можливості зміцнення політичних позицій крайніх правих у Європі. Вражаючі результати